

УДК 330.342.146:338.22(477)
DOI: 10.31732/2663-2209-2025-78-118-123

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ ДОПОМОГ ДЕРЖАВІ

Шульга Артем

Аспірант Університету економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: artemshulha2000@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-6089-3009>

EFFICIENCY OF USING QUANTITATIVE AND QUALITATIVE METHODS FOR ANALYZING FINANCIAL AID TO THE STATE

Artem Shulha

PhD Student, University of Economics and Law 'KROK', Kyiv, Ukraine, e-mail: artemshulha2000@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-6089-3009>

Анотація. У статті досліджується ефективність використання кількісних та якісних методів аналізу фінансової допомоги, яка надається державі в умовах післявоєнного відновлення економіки. Актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення прозорого, раціонального та стратегічно обґрунтованого використання фінансових ресурсів, які надходять від міжнародних донорів, внутрішніх резервів та інвестицій. Обґрунтовується потреба у впровадженні інструментів аналітичного оцінювання, здатних виявити реальні ефекти допомоги на макро та мікрорівнях. Метою дослідження є аналіз сучасних підходів до оцінки ефективності надання допомоги, виявлення основних викликів у процесі її розподілу та розробка практичних рекомендацій для удосконалення державної політики в цій сфері. Об'єктом дослідження виступають фінансові ресурси, спрямовані на післявоєнну реконструкцію, а предметом – методи оцінки їх цільового, прозорого та результативного використання. Методологічну основу становлять принципи системного, порівняльного, критичного аналізу та кейс-метод з орієнтацією на міжнародний досвід. У статті запропоновано порівняльну характеристику кількісних і якісних методів аналізу, охарактеризовано переваги та обмеження кожного підходу. Особливу увагу приділено практиці їх застосування в різних країнах (Німеччина, Боснія і Герцеговина, Україна), а також обґрунтовано доцільність їх комбінованого використання. Теоретичною основою дослідження стали наукові праці з економіки відновлення, зокрема навчальний посібник «Економіка відновлення» під ред. В. І. Грушка. Наукова новизна полягає у комплексному міждисциплінарному підході до оцінки допомоги як інструменту фінансової політики держави в умовах інституційної трансформації. Результати дослідження можуть бути використані для формування стратегії прозорого управління допомогою, удосконалення механізмів моніторингу та координації донорів, а також при створенні цифрових систем контролю за її освоєнням. Перспективою подальших досліджень є розробка індикативної моделі ефективності фінансової допомоги з урахуванням ризиків та соціально-економічного впливу на різні сфери національної економіки.

Ключові слова: післявоєнне відновлення, фінансова допомога, управління ресурсами, прозорість, координація, фінансова політика, міжнародне партнерство

Формули: 0; **рис.:** 0; **табл.:** 2, **бібл.:** 18

Abstract. The article explores the efficiency of using quantitative and qualitative methods of analyzing financial aid provided to the state in the context of post-war economic recovery. The relevance of the topic is due to the need to ensure transparent, rational, and strategically justified use of financial resources received from international donors, internal reserves, and investments. The necessity of implementing analytical assessment tools capable of identifying the real effects of aid at both macro and micro levels is substantiated. The aim of the study is to analyze current approaches to evaluating the effectiveness of aid delivery, identify key challenges in its distribution, and develop practical recommendations for improving state policy in this area. The object of the study is financial resources allocated for post-war reconstruction, while the subject is the methods of assessing their targeted, transparent, and result-oriented use. The methodological framework is based on the principles of systemic, comparative, and critical analysis, as well as case studies with a focus on international experience. The article offers a comparative characterization of quantitative and qualitative methods of analysis and outlines the advantages and limitations of each. Particular attention is paid to their application practices in various countries (Germany, Bosnia and Herzegovina, Ukraine) and substantiates the appropriateness of their combined use. The theoretical basis of the study includes academic literature on recovery economics, particularly the textbook "Recovery Economics" edited by V. I. Hrushko. The scientific novelty lies in a comprehensive interdisciplinary approach to evaluating aid as a financial policy instrument in the context of institutional transformation. The results of the study can be used to develop strategies for transparent aid management, improve monitoring and donor coordination mechanisms, and implement digital aid tracking systems. Further research prospects include developing an indicative model for evaluating the effectiveness of financial aid considering risks and socio-economic impacts on various sectors of the national economy.

Keywords: post-war recovery, financial assistance, resource management, transparency, coordination, financial policy, international partnership.

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 2; bibl.: 18

Постановка проблеми. Післявоєнне відновлення держави є надзвичайно складним і багаторівневим процесом, що охоплює не лише відбудову інфраструктури, але й формування ефективної фінансової політики, спрямованої на забезпечення стабільного економічного зростання. В умовах значного дефіциту бюджетних ресурсів та зростаючого навантаження на публічні фінанси особливого значення набуває питання залучення та цільового використання зовнішньої і внутрішньої фінансової допомоги. Ефективне управління такою допомогою є одним із ключових чинників стійкого відновлення, що забезпечує прозорість, зменшення корупційних ризиків та підвищення довіри з боку міжнародних партнерів.

Наявність різних за своєю природою джерел допомоги (державні резерви, міжнародні фонди, гранти, позики) та складність координації між донорами, центральними й місцевими органами влади потребує впровадження науково обґрунтованих підходів до аналізу, оцінки й моніторингу результативності використання цих ресурсів. Саме тому важливо дослідити сучасні аналітичні підходи, які дозволяють виявити ефективність надання та застосування фінансової допомоги у післявоєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика ефективного використання фінансової допомоги в умовах післявоєнного відновлення розглядається у численних роботах як українських, так і зарубіжних дослідників. Зокрема, Світовий банк (Світовий банк, 2023), Міжнародний валютний фонд (IMF, 2023) та Бюро економічного аналізу США (U.S. Bureau of Economic Analysis, 2022) акцентують увагу на потребі впровадження прозорих механізмів управління ресурсами, посилення контролю з боку громадськості та цифровізації моніторингу. У працях Айхенґріна Б. (Eichengreen, 2007) та аналітичних документах Європейської комісії (European Commission, 2021) розкривається історичний досвід післявоєнної реконструкції у Європі,

зокрема у Німеччині та країнах Балканського регіону.

На національному рівні актуальність теми висвітлено в навчальному посібнику «Економіка відновлення» під ред. В. І. Грушка (Грушко, 2023), де обґрунтовано необхідність стратегічного планування, багаторівневої координації допомоги та залучення іноземних інвестицій для структурної трансформації економіки. Водночас у науковому дискурсі поки що недостатньо уваги приділено інтегрованому підходу до поєднання кількісних і якісних методів аналізу ефективності допомоги, а також методичним підходам до оцінки інституційної спроможності держави як однієї з умов результативного використання ресурсів.

У межах дослідження мета полягала в комплексному аналізі інструментів оцінки ефективності використання фінансової допомоги, що залучається державою у післявоєнний період. У фокусі уваги перебували як кількісні, так і якісні методи аналізу, що дозволяють виявити проблеми розподілу, моніторингу та управління фінансовими ресурсами з метою забезпечення прозорості, зниження ризиків та підвищення результативності політики відновлення. Об'єктом дослідження виступають фінансові ресурси, спрямовані на реалізацію проєктів післявоєнної реконструкції. Предметом є процеси надання, розподілу та оцінки ефективності їх використання в системі державного управління.

Методологічною основою дослідження є поєднання загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема порівняльного аналізу, системного підходу, критичного узагальнення та кейс-аналізу, що дозволило врахувати міжнародний досвід використання допомоги в різних країнах, оцінити рівень інституційної спроможності та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення державної політики у сфері повоєнного відновлення економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка ефективності

використання фінансової допомоги державі потребує застосування різних аналітичних підходів, які дозволяють об'єктивно вимірювати результати й водночас враховувати управлінський та інституційний контекст. У науковій літературі загально визнаним є поділ методів аналізу на кількісні та якісні (OECD, 2021; Крамаренко, 2020). Така класифікація застосовується в дослідженнях міжнародних організацій (Світовий банк, OECD), а також вітчизняних науковців, зокрема у межах моделі економіки відновлення (Грушко, 2023).

Кількісні методи передбачають використання числових даних та індикаторів для вимірювання обсягів і результативності використання фінансових ресурсів. Вони базуються на формалізованих розрахунках — коефіцієнтах освоєння коштів, індексах ефективності, темпах зростання/зниження витрат, рівні реалізації проєктів у грошовому та часовому вимірі (Крамаренко, 2020; OECD, 2022). Їх перевагою є можливість отримання об'єктивних, порівнюваних і репрезентативних результатів, які можна використовувати для побудови

економетричних моделей та моніторингу динаміки впродовж тривалого періоду.

Водночас у багатьох випадках кількісного аналізу недостатньо для розуміння управлінських, організаційних або соціально-політичних чинників, що впливають на ефективність допомоги. У таких ситуаціях доцільно використовувати якісні методи, засновані на експертних оцінках, глибинному вивченні кейсів, SWOT-аналізі, методі Делфі, контент-аналізі нормативних і звітних документів (OECD, 2022; Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2022). Вони дають змогу виявити причинно-наслідкові зв'язки, ризики, слабкі місця в координації між донорами та органами влади, а також оцінити рівень інституційної спроможності.

У таблиці 1 представлено порівняльну характеристику кількісних та якісних методів аналізу фінансової допомоги, сформовану на основі узагальнення положень наукових джерел (Грушко, 2023; OECD, 2021; Крамаренко, 2020; OECD, 2022; Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2022).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика кількісних і якісних методів аналізу фінансової допомоги

№	Критерій	Кількісні методи	Якісні методи
1	Тип даних	Числові, статистичні дані	Експертні оцінки, описові характеристики
2	Основні інструменти	Індикатори, коефіцієнти, економетричні моделі	SWOT-аналіз, кейс-аналіз, метод Делфі, інтерв'ю
3	Мета застосування	Вимірювання ефективності, продуктивності, динаміки	Виявлення причин, ризиків, управлінських бар'єрів
4	Переваги	Об'єктивність, порівнюваність, доступність статистики	Гнучкість, глибина аналізу, адаптація до контексту
5	Обмеження	Не враховують соціальні, політичні, управлінські фактори	Суб'єктивність, складність відтворення результатів
6	Приклади використання	Оцінка ВВП, бюджетної ефективності, коефіцієнта освоєння коштів	Оцінка прозорості, координації допомоги, впливу на інституційні процеси

Джерело: узагальнено автором на основі (Грушко, 2023; OECD, 2021; Крамаренко, 2020; OECD, 2022; Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2022)

Як свідчить аналіз, ефективне управління післявоєнною фінансовою допомогою потребує не лише кількісної звітності, але й якісного аналізу — особливо у складних умовах, коли значну роль відіграють політичні, правові та інституційні фактори. Саме тому комбіноване використання обох підходів є необхідним для прийняття зважених управлінських рішень (Грушко, 2023; Marshall Plan Aid, 1948–1952).

Аналіз ефективності фінансової допомоги в умовах післявоєнного відновлення не є абстрактною теоретичною конструкцією. Світовий досвід показує, що країни, які зазнали масштабних руйнувань унаслідок збройних конфліктів, стикались із подібними викликами, як і сучасна Україна: недостатня координація донорів, корупційні ризики, дефіцит прозорих механізмів оцінювання результативності витрат. Саме тому вивчення прикладних моделей застосування методів аналізу фінансової допомоги дозволяє краще зрозуміти їхню дієвість, переваги та межі ефективності.

Одним із найбільш досліджених прикладів є План Маршалла — масштабна програма економічної допомоги Сполучених Штатів країнам Західної Європи після Другої світової війни. У процесі її реалізації активно застосовувались кількісні методи аналізу, що передбачали постійне вимірювання обсягів допомоги, виконання бюджетних планів, темпів інфляції та динаміки зростання ВВП (UNDP Bosnia and Herzegovina, 2005). Разом з тим, успішність програми значною мірою залежала й від якісних чинників, таких як координація з місцевими урядами, узгодженість політичних рішень і рівень довіри між донорами та реципієнтами (Transparency International Ukraine, 2023).

Іншим прикладом є Боснія і Герцеговина, де після підписання Дейтонських угод у 1995 році за підтримки Європейського Союзу та Світового банку було розпочато програми відновлення, які активно поєднували якісні методи аналізу (експертні оцінки, кейс-стаді, опитування) з

обмеженим використанням кількісних індикаторів. Вивчення ефективності фінансової допомоги в цьому контексті показало, що в умовах слабких інституцій саме якісні методи дозволяють виявляти глибинні проблеми — недостатню координацію, низьку спроможність місцевих органів, управлінські конфлікти (Міністерство фінансів України, 2023; CASE Україна, 2023).

У контексті України проблема ефективного використання фінансової допомоги набула особливої актуальності з 2022 року, коли обсяги міжнародної підтримки значно зросли. Згідно з даними Світового банку та Міністерства фінансів України, основними джерелами допомоги стали позики від МВФ, гранти ЄС, кошти USAID, технічна допомога урядів окремих країн (IMF, 2023; Kyiv School of Economics, 2023). Проте, як показують дослідження незалежних аналітичних центрів, зокрема CASE Україна та KSE, процес оцінювання ефективності використання цих коштів є фрагментарним, а в багатьох випадках відсутня інтегрована система моніторингу (Міністерство відновлення України, 2023).

На практиці кількісні індикатори — такі як рівень засвоєння коштів, частка реалізованих проєктів, обсяг звітної документації — не завжди дають повну картину. Саме тому останні роки зростає інтерес до інтегрованих інструментів, які поєднують аналітику даних з експертною оцінкою, громадським аудитом, цифровими системами контролю (наприклад, ProZorro, eRecovery). У деяких випадках застосовуються навіть гібридні моделі, коли кількісні результати автоматично доповнюються якісним аналізом ризиків або управлінських бар'єрів.

Зіставлення міжнародного досвіду свідчить, що ефективність аналізу допомоги значною мірою залежить від типу методів, що застосовуються, та їх комбінації. У стабільних інституційних умовах (як у випадку Плану Маршалла) результативність кількісних методів була високою. Натомість у середовищах із фрагментарною системою управління (Боснія і Герцеговина, частково Україна) саме якісні підходи дозволяли виявити

критичні управлінські проблеми. Основні характеристики та результати застосування

методів у різних країнах наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Порівняння застосування методів аналізу фінансової допомоги в різних країнах

Країна / регіон	Методи, що застосовувалися	Результат	Коментар щодо ефективності
Німеччина (План Маршалла)	Кількісні (макропоказники), базові якісні (координація)	Високий рівень відновлення та економічного зростання	Висока прозорість, сильні інституції, повноцінний контроль
Боснія і Герцеговина	Якісні (експертні оцінки, кейс-аналіз), частково кількісні	Середній рівень результативності та стійкості	Обмежена інституційна спроможність, нестабільність координації
Україна	Переважно кількісні; якісні фрагментарно застосовуються	Змішані результати, ефективність обмежена інституційними бар'єрами	Потребує інтеграції підходів і запровадження якісного моніторингу

Джерело: узагальнено автором на основі (UNDP Bosnia and Herzegovina, 2005; Transparency International Ukraine, 2023; Міністерство фінансів України, 2023; CASE Україна, 2023; Kyiv School of Economics, 2023; Міністерство відновлення України, 2023)

Висновки. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що оцінка ефективності використання фінансової допомоги державі у післявоєнний період вимагає комплексного підходу, заснованого на поєднанні кількісних та якісних методів аналізу. Кількісні методи забезпечують можливість вимірювання темпів освоєння коштів, результативності бюджетних програм, виконання цільових показників, однак вони часто не враховують управлінські, політичні й соціальні фактори, які суттєво впливають на загальну результативність політики відновлення. Якісні ж методи дозволяють виявити такі фактори через експертні оцінки, аналіз управлінських рішень та інституційної спроможності.

Проведений аналіз міжнародного досвіду (Німеччина, Боснія і Герцеговина, Україна) підтвердив, що найвищих результатів досягали ті країни, які застосовували комбіновані аналітичні підходи, тобто інтегрували точні кількісні показники з гнучкими якісними

інструментами моніторингу, оцінювання й коригування. В Україні ж наразі домінують кількісні підходи, які не завжди забезпечують повне уявлення про ефективність фінансових вливань, що обмежує можливості своєчасного реагування на ризики.

Таким чином, наукова новизна дослідження полягає у формулюванні моделі комбінованого підходу до аналізу ефективності фінансової допомоги в умовах післявоєнного відновлення, який поєднує переваги різних груп методів і враховує специфіку українського управлінського контексту.

Практична значущість результатів полягає у можливості використання запропонованих підходів під час формування системи моніторингу й оцінки ефективності використання міжнародної та внутрішньої фінансової допомоги. Це дозволить підвищити прозорість процесів, забезпечити адаптивність державної політики до викликів відновлення та сформулювати засади для сталого розвитку.

Література:

1. Vechara, A., Damasio, H., & Damasio, A. R. (2000). Emotion, decision making and the orbitofrontal cortex. *Cerebral Cortex*, 10(3), 295–307. <https://doi.org/10.1093/cercor/10.3.295>
2. CASE Україна. (2023). Аналітичний огляд ефективності бюджетної підтримки. Retrieved from <https://case-ukraine.com.ua>
3. Crowden, A. (2008). Professional boundaries and the ethics of dual and multiple overlapping relationships in psychotherapy. *Monash Bioethics Review*, 27(4), 10–27.
4. Eichengreen, B. (2007). *The European Economy Since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
5. European Commission. (2021). EU Support to Western Balkans. Retrieved from <https://ec.europa.eu>
6. Грушко, В. І. (2023). *Економіка відновлення: фінансова політика в післякризовий період*. Київ: Університет «КРОК».
7. Дьяків, О. І. (2017). *Фінансовий аналіз: підручник*. Київ: Центр учбової літератури.
8. IMF. (2023). Ukraine: Extended Fund Facility. Retrieved from <https://www.imf.org>
9. Інститут економіки та прогнозування НАН України. (2022). *Щорічна доповідь про макроекономічну ситуацію в Україні*.
10. Крамаренко, Г. О. (2020). Кількісні та якісні методи аналізу економічних процесів. *Економічний вісник*, (4), 45–53.
11. Kyiv School of Economics. (2023). Аналіз використання міжнародної допомоги: виклики та можливості. Retrieved from <https://kse.ua>
12. Marshall Plan Aid. (1948–1952). *Economic Cooperation Administration*. Retrieved from <https://www.marshallfoundation.org>
13. Міністерство відновлення України. (2023). Електронна платформа eRecovery. Retrieved from <https://erecovery.gov.ua>
14. Міністерство фінансів України. (2023). Інформація про надходження та використання міжнародної допомоги. Retrieved from <https://mof.gov.ua>
15. OECD. (2021). *Quality Standards for Development Evaluation*. Retrieved from <https://www.oecd.org/development>
16. OECD. (2022). *Ensuring the Effective Use of Development Finance in Fragile Contexts*. Retrieved from <https://www.oecd.org>
17. Transparency International Ukraine. (2023). Моніторинг використання державних коштів в умовах війни. Retrieved from <https://ti-ukraine.org>
18. U.S. Bureau of Economic Analysis. (2022). *National Economic Accounts*. Retrieved from <https://www.bea.gov>
19. Світовий банк. (2023). Ukraine Economic Update. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>